

KANDIDATUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT
2016:48

Den ensidiga mångkulturen bibliotekariers syn på litteratur i svensk översättning

Axel Nilsson

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Axel Nilsson

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Den ensidiga mångkulturen – bibliotekariers syn på litteratur i svensk översättning

Engelsk titel: The one-sided multicultural – librarians views on literature in Swedish translation

Författare: Axel Nilsson

Färdigställt: 2016

Abstract: This Bachelor's thesis seeks to illuminate the one-sided cultural leanings in literary translations in libraries. Through semi-structured interviews it seeks to explore the view of librarians on the possibilities and obstructions in providing library users with literature of a wide cultural spectrum. In particular, this paper focuses on the dominance of Anglo-Saxon literature in comparison to literature from other geographical and cultural areas. The paper relies on the field, symbolic capital, consecration and habitus theories created by French sociologist Pierre Bourdieu in its attempt to bring light on the workings of translations, marketing and user-requests and their influence on library collections. By comparing the answers from the interviews with these theories it finds that libraries generally try to adapt their collection and modify their purchases of new media to fit their user's requests and needs. It also finds that the users themselves are generally influenced by the media. In other words, while the libraries may try to keep a broad cultural and lingual collection of literature the users do not request non-Anglo-Saxon literature in particular. Therefore it draws the conclusion that more studies are needed on the workings of user-requests and on the range of literary translations provided by publishers as well as their exposure in the media.

Nyckelord: Skönlitteratur, översättningslitteratur, mångkulturalitet, Bourdieu, bibliotekarier, bokbestånd, förvärv, efterfrågestyrning

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1. Bakgrund.....	5
2. Problemformulering, syfte och frågeställningar.....	7
2.1 Syfte.....	7
2.2 Forskningsfrågor.....	7
2.3 Avgränsningar.....	7
3. Tidigare forskning.....	8
4. Teori.....	12
4.1 Fält.....	12
4.2 Symboliskt kapital.....	13
4.3 Konsekration.....	14
4.4 Habitus.....	15
5. Metod.....	17
6. Resultat.....	20
6.1 Utbud.....	20
6.2 Efterfrågan.....	21
6.3 Kriterier för inköp.....	22
6.4 Tillvägagångssätt vid inköp.....	23
6.5 Framtida utbud.....	24
7. Analys.....	26
7.1 Utbud av skönlitteratur.....	26
7.2 Efterfrågan.....	27
7.3 Kriterier för inköp.....	28
7.4 Tillvägagångssätt vid inköp.....	29
7.5 Framtida utbud.....	30
8. Diskussion och slutsats.....	31
8.1 Bibliotekets möjligheter att köpa in skönlitteratur.....	31
8.2 Efterfrågan från användarna på översatt litteratur.....	32
8.3 Vad styr bibliotekets beslut och hur påverkar det utbudet?.....	33
8.4 Reflektion.....	34
8.5 Vidare forskning.....	34
Käll- och litteraturförteckning.....	35
Bilaga 1. Intervjufrågor.....	37

1. Inledning

Under sommaren 2012 började jag fundera över det utbud av television som stod tittarna till buds. Mest intresserade jag mig för hur många TV-serier och program som kom från USA och England, de så kallade anglosaxiska kulturområdena. Utöver dessa fanns det en handfull program från andra länder. Dessa kom huvudsakligen från andra nordiska länder. Det fick mig att ställa mig frågan om hur det egentligen var ställt med det svenska kulturutbudet och om det verkligen gav en bred och rättvis representation av världen. Jag märkte att min egen kunskap om engelska och amerikanska seder vida översteg mina kunskaper om andra landområden och jag drog slutsatsen att detta var tack vare den mediala uppmärksamheten som dessa dominerande kulturområden åtnjöt. Därav borde följa att om jag hade ett större utbud av mediala arbeten från de andra kulturområdena så hade jag även haft större kunskap om dessa. Med större kunskap om ett folks kultur och seder följer en större tolerans mot dessa människor. För att kunna ta till sig det mångkulturella och globala samhället ansåg jag därför att en större variation krävdes i det mediala utbudet.

Sålunda ställde jag mig frågan hur det såg ut med utbudet av böcker och hur bibliotek egentligen ställer sig till utbudet av litteratur. Vilka möjligheter och hinder finns det för biblioteken att införskaffa och framhålla denna litteratur? Vilka tankegångar rör sig i bibliotekariers huvuden angående de här frågorna?

1. Bakgrund

I vår samtid har vi en stor tillgång till utländska kulturella- och mediala yttringar, kanske större än någonsin. Internet kan idag snabbt ge oss tillgång till film, tv, musik, konst och litteratur på ett sätt som tidigare inte var möjligt och som utvecklas allt snabbare med informationsteknologins framsteg. Likaså kan man på tv se utländska tv-serier och filmer, man kan köpa eller låna utländska böcker både på originalspråk och i översättning. Detta utbud gör att världen verkar mindre än någonsin.

Men när man skriver utländsk kultur vad är det då egentligen för utland man menar? I en snabb genomläsning kan det förefalla som om det är en jämn fördelning mellan världens olika länder, men så är inte fallet. Uttrycket utländsk kultur medför ingen som helst garanti för dess mångfald i nationellt och kulturellt avseende.

Men borde då inte internet, den fria informationsmotorvägen, erbjuda en möjlighet att kringgå kulturimporten och att vi på så vis får ett mångkulturellt utbud? Till viss del kan det ses så, mycket av de olika mediala uttrycken från icke-anglosaxiska länder finns att tillgå för den som kan hitta dem. Frågan blir här istället om internetanvändarna söker upp denna kultur. Känner de till dess existens eller håller de sig till samma utbud som kulturimporten också består av.

Bourdieu's Habitusbegrepp visar oss att människor baserar sina eftersökningar av kultur beroende på sin tidigare erfarenhet och upplevelser (Bourdieu, 1986). Man skulle kunna se det som att det utbud de har tillgång till i konventionella medier såsom tv och böcker påverkar även vad de kommer söka efter på internet. Om det konventionella utbudet alltså inte är mångkulturellt så kommer i de flesta fall inte heller sökandet efter media på internet vara mångkulturellt. Man kan alltså se det som att kulturimporten inte bara påverkar vad vi har tillgång till utan också vad vi efterfrågar.

I den här uppsatsen tänker jag inte behandla alla typer av mediala- och kulturella yttringar utan har valt att begränsa mig till skönlitteraturen. Att utforska alla olika typer av kulturformer är en allt för stor uppgift för den här uppsatsen. För att ytterligare begränsa mig så fokuserar jag också endast på den skönlitteratur som översätts till svenska och inte på skönlitteratur på originalspråk. Detta för att undvika att uppsatsen börjar handla om språkkunskaper och språklig spridning. Då svenskan är det dominerande språket i Sverige så ser jag det som att skönlitteratur som översätts inte bör ha några problem att nå ut till befolkningen. Frågan man ställer sig är då hur mångkulturellt utbudet av översatt litteratur är. Ungefär 70 % av den litteratur som översattes till svenska år 2012 var från engelskan (Steiner, 2012, s. 30). Engelska är det språk som utan tvekan dominerar översättningarna till svenska men också det språk som är enskilt störst vad gäller översättningar på den internationella bokmarknaden (Lindqvist, 2012, s.221, s. 224). Vad gäller övriga språkområden och länder så är det huvudsakligen europeiska språk och regioner som följer efter engelskan (Lindqvist, 2012, s. 221).

Men man kan också se att utbudet av litteratur snävas av även på andra sätt. Ofta är det enskilda författare från de mindre dominanta länder som blir översatta. Mångfalden vad gäller skribenter och författare är även den liten (Persson, 2009, s. 41).

Kungliga biblioteket för statistik av all bokutgivning i Sverige, även den litteratur som kommer i svensk översättning. Statistik förs över mängden titlar som ges ut i

svensk översättning och även vilket deras originalspråk är. Även här ser man tydligt engelskans dominans över de andra språken (Kungliga biblioteket, 2014).

Utgivare av litteratur i svensk översättning kan dock ansöka om litteraturstöd från Kulturrådet. Det är en typ av stöd som ges till den litteratur som behöver lite extra stöd att klara sig på marknaden. Litteratur som getts litteraturstöd får också ett distributionsstöd vilket innebär att boken skickas ut till samtliga huvudbibliotek i Sverige (Kulturrådet, 2016).

Bibliotek är en av de inrättningar i samhället som tillhandahåller litteratur åt befolkningen. Dessa får naturligtvis sin litteratur tillhandahållen av diverse leverantörer och blir således liksom vi andra beroende av det som översätts när det gäller inköp av översatt litteratur. Det som biblioteken kan göra är dock att framhäva icke-anglosaxisk litteratur och författare. Mitt huvudsakliga intresse i den här uppsatsen är huruvida biblioteket begrundar mångkulturen i sitt arbete med att köpa in litteratur, huruvida det finns en medvetenhet om sådana frågor och vad för slags kriterier som styr inköpen. Likaså hur biblioteken ser på att tillgodose låntagares önskemål och bibliotekens förmåga att inverka på vad som efterfrågas kommer till viss del att tas upp.

2. Problemformulering, syfte och frågeställningar

Bibliotek tillhandahåller i sina samlingar en mängd litteratur som är översatt till svenskan från främmande språk. Majoriteten av dessa böcker är översatta från engelskan och ytterligare en majoritet är skrivna i västerländska länder. Dessa böcker har en liknande kulturell bakgrund och att de är i överväldigande majoritet kan göra att bokutbudet av utländsk litteratur blir kulturellt ensidigt.

Jag anser därför att det är av intresse att undersöka om biblioteken själva anser att detta är viktigt och om de tar hänsyn till detta när de köper in utländsk litteratur. Allt för att biblioteket skall kunna erbjuda besökarna ett mångsidigt utbud av litteratur.

Dock kan man fråga sig om det är möjligt för biblioteksbesökarna att efterfråga någonting som de inte har så stor erfarenhet av eller känner till att det finns. Eftersom utbudet redan domineras av engelskspråkig litteratur och har blivit någonting hemtamt är det svårare att efterfråga någonting nytt, i det här fallet litteratur från andra kulturer. Här är det viktigt att undersöka bibliotekets syn på att tillhandahålla ett mångkulturellt utbud och om det görs några försök att påverka biblioteksbesökarna att även uppmärksamma den mångkulturella litteraturen.

Vidare är det också viktigt att undersöka bibliotekens möjligheter att införskaffa den smala icke-anglosaxiska litteraturen. Trots allt är det bibliotekens möjligheter för inköp som slutligen avgör vad som kan eller inte kan köpas in. Biblioteket är liksom alla andra beroende av det som finns på marknaden även om de kan få in böcker från andra källor. En sådan källa är via utgivningsstödet. Litteratur utgiven med utgivningsstöd distribueras till alla huvudbibliotek och blir sålunda en viktig leverantör av smalare litteratur, däribland den översatta litteraturen från mindre språkområden. Böcker som anskaffas via marknadskällor fortsätter dock att dominera och frågan är om det finns annat som hindrar biblioteken. Upphandlingsregler och policys kan påverka bibliotekets möjligheter att köpa in litteratur.

Det blir alltså viktigt att ta reda på dels vilka möjligheter biblioteken har för införskaffandet av icke-anglosaxisk skönlitteratur i svensk översättning men också vilka hinder som kan stå i vägen för inköp. Likaså måste man också ta reda på hur efterfrågan ser ut från låntagarna och hur bibliotekarierna ställer sig till den här efterfrågan och hur den påverkar utbud och inköp. Slutligen är det viktigt att ta reda på vilka tankar, förordningar och förhållningsregler som påverkar vad bibliotekarierna köper in och genom detta hur dessa påverkar bibliotekens utbud.

2.1 Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka bibliotekets intresse av och möjligheter att köpa in litteratur av icke-anglosaxiskt ursprung i svensk översättning.

2.2 Forskningsfrågor

Hur ser bibliotekens möjligheter för att köpa in icke-anglosaxisk skönlitteratur ut?

Hur ser efterfrågan från användarna ut av översatt skönlitteratur?

Vad styr bibliotekets beslut om inköp och hur påverkar detta utbudet?

2.3 Avgränsningar

Jag kommer i mitt arbete att huvudsakligen förhålla mig till den översatta skönlitteraturen och inte den översatta facklitteraturen.

3. Tidigare forskning

Forskningen kring det ämne jag valt är inte vidsträckt och att hitta källor som berör ämnet direkt har varit problematiskt. Ofta har dock en källa kunnat leda mig till en annan där jag slutligen kunnat få fram detta forskningsunderlag för kandidatuppsatsen.

Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi visar att det engelska språket dominerar den internationella översättningsmarknaden som det språk som får flest översättningar till andra språk. Engelskan följs som mest översatta språk av franska, tyska och ryska vilka tillsammans utgör omkring tre fjärdedelar av den översatta litteraturen (Lindqvist, 2012, s. 221). Dock framhålls det att andelen skönlitteratur översatt från engelskan minskar i andel av den totala översatta litteraturen. Från att ha legat på 80 % av den totala utgivningen har den nu minskat till 70 %. Den litteratur som inte är i översättning från engelskan ges främst ut av mindre förlag (Steiner, 2012, s. 30). För översättningar till svenska visar Lindqvist upp en markant övervikt i antal översättningar från engelskan i jämförelse med övriga språk. Speciellt för just översättningar till svenska är att de nordiska språken står för en ansenlig mängd. Likaså görs översättningar från svenska huvudsakligen till andra nordiska språk (Lindqvist, 2012, s. 224).

Eva Perssons magisteruppsats *Skönlitteratur som kulturell bro* tar upp statistik över boköversättningen från engelska till svenska från olika världsdelar och länder mellan 1990 och 2003. Det framgår här dels att det engelska språket är kraftigt dominerande vad gäller den översatta litteraturen men det blir också tydligt hur liten del av litteraturen som härstammar från Asien och Afrika (Persson, 2009, s. 42). Samma typ av konsekvens kan man se om man tittar på UNESCO:s statistiska sammanställning av världens litteraturöversättningar sedan 1979. Engelskan dominerar tydligt som det markant vanligaste språket att bli översatt (UNESCO). Vidare visar statistiken att översättningarna av Afrikansk litteratur domineras av nordafrikanska länder, främst av Marocko. Likaså består dessa översättningar endast av ett fåtal författare som fått sina böcker översatta. Många av de verk som översätts är alltså skrivna av samma person, vilket leder till att man får en ensidig inblick även i den översatta litteraturen (Persson, 2009, s. 41).

Den här forskningen och de siffror den lägger fram visar på att det redan finns en tydlig fördelning i den översatta litteraturen redan i utgivningen. Sålunda ger de en viktig fingervisning om vad biblioteken kan ta del av för utbud.

Steiner skriver att kunskapen i Sverige och Norge är god i det engelska språket och att många, huvudsakligen unga, läser engelskspråkiga romaner direkt på originalspråk. Brittiska och amerikanska förlag marknadsför idag den här typen av icke-översatt litteratur vilket möjligtvis kan leda till en minskning av översättningarna från engelska (Steiner, 2012, s. 31). Vidare beskrivs det i boken att översättning av mindre språk till ett annat språk som inte dominerar världsmarknaden sker först efter att litteraturen i fråga översatt till ett av de dominerande språken. Efter det att ett verk på ett icke-dominant språk översätts till ett dominant språk ökar således intresset hos andra länder att översätta det litterära verket även till sina egna språk (Lindqvist, 2012, s. 228). Det påvisas också att länder som får mycket litteratur översatt på den internationella marknaden också tar in mindre översatt litteratur i det egna landet (Lindqvist, 2012, s. 225). Detta blir tydligt inte minst genom UNESCO:s statistik över

litteraturöversättningar där engelskan är mycket dominant som språk att översätta från men inte alls i lika kraftig övervikt som språk att översätta till (UNESCO).

Lindqvists text om språks olika dominanser på världsmarknaden och konsekration är betydande för uppsatsen. Genom den texten grundläggs en av de stora anledningarna, och den som bäst kombineras med Bourdieu, om varför endast viss litteratur blir översatt till vissa språk.

I Yvonne Lindqvists text *Ett globalt perspektiv på nutida svenska översättningskultur – System- och fältteori i praktiken* (2011) visar denne via statistik på att mängden talare av ett språk inte är sammankopplat med språkets dominans inom världen översättningsstruktur. Länder som Kina och Portugal med många och spridda talare av sina språk har exempelvis en mycket marginell del av översättningsmarknaden (Lindqvist, 2011).

Ingela Engman skriver i sin text att många av de indiska författare som skriver på engelska oftare når en internationell marknad, men att de inte uppnår samma popularitet i sitt hemland där böcker på indiska språk är mer lästa och de populäraste författarna är de som skriver på dessa språk. Då det nästan enbart är de som skriver på engelska språk som når den internationella marknaden så är det svårare att i utlandet få tal del av en stor del av den indiska bokfloran (Engman, 1999, s. 25). Engman beskriver också en anledning att få personer läser utomvästerländsk litteratur där det huvudsakliga problemet är att de små förlagen inte har tillräckliga resurser för att distribuera och marknadsföra litteratur i stor utsträckning (Engman, 1999, s. 31).

I *Läsandets kultur – slutbetänkande av Litteraturutredningen* beskrivs problematiken med översatt skönlitteratur. Det påpekas här att utgivning av översatt litteratur kräver att förlagen har tillgång till tillräckligt stora ekonomiska resurser för inköp av utgivningsrättigheter och översättning. För litteratur från mindre språkområden innebär detta ytterligare problem då efterfrågan på den typen av litteratur inte är särskilt stor, vilket leder till att vinsterna kanske inte är tillräckliga för att skapa en lönsam verksamhet (Litteraturutredningen, 2012, s. 324). I samma text tas utvecklingen av bokmarknaden upp. En tendens av en polariserad bokmarknad där det förekommer ett fåtal stora bokkoncerner och en mängd mindre förlag har blivit allt tydligare. De stora bokkoncernerna idag har ägarintressen i annat än sitt eget förlag såsom de stora bokhandelskedjor och nätbokhandlarna. Detta kan leda till att de stora förlagens utgivning får en mer central plats vad gäller marknadsföring på dessa handelsplatser (Litteraturutredningen, 2012, s. 387).

I Emilie Andersson magisteruppsats *Barnbibliotekariers inköp av ungdomsböcker* tar hon upp de kriterier som en bibliotekarie har vid inköp av litteratur för barn- och ungdomar. Även om denna uppsats riktar sig mot inköp av litteratur för en specifik målgrupp så kan man ändå, anser jag, utläsa mer allmänna åsikter om litteraturinköp. I denna uppsats tas främst upp frågan mellan kvalitet kontra efterfrågan, en vanlig fråga inom litteratur i allmänhet (Andersson, 2005). Det man kan utläsa ur uppsatsen är att bibliotekarierna till ganska liten del styrs av policyers och styrdokument och gör sina egna avgöranden baserade på erfarenhet. Bibliotekarierna styr alltså själva i stor utsträckning över det som köps in, assisterade av rekommendation, recensioner och liknande (Andersson, 2005).

I Söderlind och Elfs *Vi arbetar i medborgarnas tjänst* (2014) tas det upp hur bibliotek och bibliotekarier går till väga för att utveckla sina bestånd. Här blir det tydligt att bibliotek främst styr sina bestånd utefter användarnas efterfrågan. Vidare framställs också detta kunna leda till att biblioteket huvudsakligen köper in populära titlar (s. 55-56). Det tas även upp att bibliotekarier sällan utgår aktivt ifrån de internationella riktlinjer som finns för biblioteksutbud, utformade av IFLA och UNESCO. I huvudsak känner man till dem men arbetar inte aktivt med dem i det dagliga arbetet (Söderlind och Elf, 2014, s. 68-70).

Svensk Bibliotekslag (2013:801) visar på vissa kriterier för inköp som kan påverka bibliotekariernas val av inköp och därav bibliotekets utbud av översatt litteratur. I § 6 av Bibliotekslagen så står det att utbudet på folkbibliotek skall präglas av allsidighet och kvalitet. Vidare står det i § 7 att folkbibliotek skall främja läsning och tillgång till litteratur. (SFS 2013:801 § 6-7).

Även om dessa riktlinjer är vaga så finns det inga tydligare kriterier från statligt håll om hur utbudet på ett bibliotek skall se ut i hänseende till den typ av litteratur som den här uppsatsen behandlar. Problematiken här ligger i att det i lagen inte finns någon definition av vad exakt allsidighet och kvalitet innebär.

Dock skrivs det i § 5 av bibliotekslagen att särskild uppmärksamhet skall ägnas åt minoriteter och personer med annat modersmål än svenska, bl.a. genom att tillhandahålla litteratur på dessas språk (SFS 2013:801 § 5). Eftersom man i lagen skriver just bland annat så finns det utrymme, i min mening, att tolka § 5 som en fördel för att tillhandahålla även översatt litteratur, då denna kan komma från invandrade svenskars hemländer och därav bereda ett visst nöje för dessa. Förvisso är detta en ganska vid tolkning men det skulle kunna ses som att ägna särskild uppmärksamhet åt personer med annat modersmål.

4. Teori

Jag kommer som teori huvudsakligen använda mig av den franske sociologen Pierre Bourdieus verk angående fält, symboliskt kapital, konsekration och habitus. Detta för att jag finner att Bourdieus begrepp på ett förklarligt sätt kan ge en del av svaret på processen kring hur somlig litteratur kan få ett genomslag i en anglosaxiskt dominerad världsmarknad. Hans forskning och teorier om konstproduktion fungerar väl med ämnet och ger en förståelig bild av hur konst produceras, hur den sprids och hur den tilldelas olika slags värde. För detta har jag valt två huvudsakliga verk av Bourdieu: *Kultursociologiska texter* (1986) och *Konstens regler* (2000). I dessa verk beskrivs olika aspekter av konstproduktion inom olika inriktningar men tillsammans bildar en övergripande syn på konstproduktion.

Många av de begrepp jag här presenterar i enskilda sektioner är en del av samma helhet och de kommer stundtals att glida in i varandra då det kan vara svårt att tala om alla aspekter av ett begrepp utan att komma in på ett annat. Därför skall jag här kortfattat ge en introduktion till begreppen i den ordning jag i kapitlet kommer att beskriva dem.

Fält: En arena inom vilken en särskild grupp agerar. Inom det litterära fältet agerar t.ex. författare, förläggare, kritiker osv. Inom fältet strider man om maktpositioner genom ansamling av symboliskt kapital.

Symboliskt kapital: Symboliskt kapital är det som man inom fältet kan tillförsäkra sig för att få makt därinom. Ett slags kapital som endast kan användas inom ett givet fält.

Konsekration: Ett erkännande av ett verk. Konsekration kräver en ansamling av symboliskt kapital, antingen av sig själv eller genom ett erkännande av någon som besitter en stor mängd symboliskt kapital.

Habitus: En benämning av de värden en person använder sig av för att skapa och även vad denne tar till sig, vad den har för smak. Dessa värden är avhängiga på tidigare upplevelser och erfarenheter.

4.1 Fält

Fält är en viktig del av Bourdieus teori. Ett fält är enligt Bourdieu någonting som en samling människor har en gemensam tro på och som de strider om att kontrollera. Inom det litterära fältet strider man exempelvis om vad som är god litteratur. Även om man inom dessa fält strider för att hävda sin egen syn så menar alla inom fältet att det man strider om är av värde. Denna tro på värdet av det man strider om är vad som i slutändan håller fältet samman (Bourdieu, 1986, s. 14-15).

De ”dygder” som varje fält hyllar [...] är endast den form som underkastelsen under fältets egen nödvändighet antar, d.v.s. den strävan att gagna sina intressen som själva fältets logik förbjuder att man erkänner som annat än ”värden”, det vill säga i misskänd form.

(Bourdieu, 1986, s. 95).

Det är det konstnärliga fältet och den aktuella och potentiella marknad som det producerar genom att påbjuda tron på sin egen legitimitet och på det grundläggande värdet av sin produkt, vilka skapar konstnären som legitim innehavare av monopolet på transsubstantiationsoperationerna. Krisen på de symboliska tillgångarnas marknad antar formen av en förtroendekris eller om man så vill en troskris. När det gäller modet, liksom när det gäller kyrkan eller universitetet, talar man om kris när de mekanismer, som producerar den

reproducerade tron på systemet, upphör att fungera; eller, vilket är samma sak, när intressena hos de agenter som får systemet att fungera inte längre tillvaratas, d.v.s. reproduceras, av systemets sätt att fungera.

(Bourdieu, 1986, s. 125)

Dessa två citat av Bourdieu skall illustrera det som beskrivits ovan. Genom det första citatet illustreras att det inom fältet pågår en kamp om dess egna maktpositioner. I det andra citatet beskrivs istället hur fältet är beroende på av de medverkandes tro på fältets värden och den kollaps som sker om denna tro sviker.

Kopplat till mitt arbete innebär denna kamp om fält just det litterära fältet och den goda litteraturen. Frågan här blir ju vad som är den goda litteraturen för olika aktörer på fältet. Man kan också se biblioteket som ett fält med olika aktörer där det värde man strider om är bibliotekets funktion i samhället och vad biblioteket skall erbjuda. Skall till exempel biblioteket endast tillgodose låntagarnas efterfrågningar i sina inköp eller skall inköpen styras av andra värden?

4.2 Symboliskt kapital

Bourdieu talar i sin teori om kapital och då i synnerhet ett symboliskt kapital som står i motsats till det traditionella ekonomiska kapitalet. Det symboliska kapitalet är sådant som har värde endast för aktörerna inom ett speciellt fält. Exempelvis så är en tillgång för konstnärer, författare och dylika personer att ha ett välkänt namn och kredibilitet hos sina gelikar. Detta kan sedan konverteras till ett traditionellt ekonomiskt kapital genom att namnet ökar försäljningen, trots att namnet inte besitter något egentlig monetärt värde utan endast har värde för konsumenter, kritiker och andra aktörer inom det aktuella fältet (Bourdieu, 1986, s. 149).

För att anskaffa ett symboliskt kapital inom det konstnärliga och litterära fältet krävs det att man skaffar sig berömmelse, vilket är det huvudsakliga symboliska kapitalet för konstnären, genom att man blir konsekrerad. Genom konsekration förlänas någonting ett värde som sedan kan ge en vinst. Konsekration förlänas främst då man blir utgiven av ett förlag, eller liknande utgivningskanal, som besitter ett stort symboliskt kapital. Det symboliska kapitalet som man ackumulerar ger också dess ägare möjligheten att konseknera verk, då det symboliska kapitalet ger status inom det egna fältet. Genom att konseknera ett verk eller en konstnär som man har tillgång till att försälja ökar man dennes symboliska kapital, och därmed sitt eget symboliska kapital. Då det symboliska kapitalet ökar, så erkänns konstnären eller dennes verk ett större värde av kritiker och köpare. Slutligen leder detta till en ökning av försäljning eller priser av de konseknerade verken vilket leder till ökad monetär vinning för den försäljningsansvarige (Bourdieu, 1986, s. 148-151).

Denna monetära vinning skall dock inte vara någonting man ska ge sken av att sträva efter. Att öppet sträva efter ren ekonomisk och monetär vinst kan skada ens ackumulering av symboliskt kapital inom fältet, vilket försvårar konsekrationen. Med andra ord så kommer det symboliska kapitalet huvudsakligen ifrån att man genom att frånsäga sig strävan efter ekonomisk vinning istället framhäver sitt verks konstnärliga kvaliteter, någonting som inom det litterära fältet ger mer prestige och sålunda mer symboliskt, eller kulturellt, kapital (Bourdieu, 1986, s. 149).

Bourdieu särskiljer också mellan två poler på konstmarknaden. Dels så finns det de kommersiella konstindustrierna som prioriterar en ekonomisk vinst. Man producerar där sådant som ger snabba och breda succéer. Sådant som producerats efter en i förväg fastställd efterfrågan. I motsats till detta finns de anti-kommersiella producenterna som producerar konst som förkastar den ekonomiska vinningen och inte riktar sig till någon specifik efterfrågan. Den här typen av produktion generar istället huvudsakligen symboliskt kapital och ofta på lång sikt, då den kommersiella konsten producerar värden på kort sikt. Vidare menar Bourdieu att ett företag är närmare den kommersiella polen desto mer dess produkter svarar mot en befintlig efterfrågan och har en redan etablerad form. Dessa företag menar han har en kort produktionscykel där man tillgodoser efterfrågan och använder sig av marknadsföring för att så snabbt som möjligt nå ut med verket till så många som möjligt för maximal vinst. De anti-kommersiella företagen har dock en lång produktionscykel där man istället tar risker genom en satsning på kulturen och inte vet i förväg huruvida detta kommer ge vinst eller förlust (Bourdieu, 2000, s. 216-217).

I mitt arbete använder jag mig främst om teorierna kring symboliskt kapital som en grund för konsekrationsteorin. Det symboliska kapitalet får i mitt arbete också representera bokens rykte och ännu tydligare skapandet av symboliskt kapital som anledning till inlåning av boken. Välkända författare och bästsäljare besitter ett stort symboliskt kapital i form av berömmelse vilket också gör de tydligt framträdande och efterfrågade på biblioteken och i bibliotekens inköp. Vidare kan det också användas för att påvisa den tydligare marknadsanpassningen av titlar man lätt kan sälja. Då det redan finns en etablerad marknad för de anglosaxiska författarna så är det också de som översätts, säljs och marknadsförs i störst utsträckning av de stora företag som inriktar sig kommersiellt. De mindre förlagen blir istället motpolen där man tar in litteratur för att man anser att de besitter andra värden än det som efterfrågas.

4.3 Konsekration

Konsekration kan sägas betyda erkännande. Det är att genom utställningar och utgivningar tillförsäkra verket symboliska tillgångar, vilket leder till att den konstnärliga produkten blir konsekrerad. Det är oftast inte skaparen själv som konsekrerar ett verk utan konsekreringsen sker då verket publiceras eller offentliggörs, oftast av någon typ av affärsman (Bourdieu, 2000, s. 252).

Det räcker att ställa den förbjudna frågan för att upptäcka att konstnären bakom verket själv är skapad inom produktionsfältet av alla dem som bidrar till att "upptäcka" honom och konsekrera honom som en "känd" och erkänd konstnär – kritiker, introduktörer i sina förord, försäljare osv. Konstens affärsman (konsthandlaren, förläggaren, osv.) är ofrånkomligt någon som utnyttjar konstnärens arbete genom att göra affärer med hans produkter och som, genom att föra fram hans produkt på marknaden för symboliska tillgångar via utställningar, utgivning eller iscensättningar, därmed tillförsäkrar den konstnärliga produkten en *konsekration*, desto mer betydande ju mer konsekrerad han själv är. Han bidrar till att skapa värdet på den författare han beskyddar genom att helt enkelt lyfta fram honom till en känd och erkänd existens i det att han tillförsäkrar honom publicering (på sitt förlag, i sitt galleri, på sin teater osv.), och som garanti erbjuder han konstnären allt det symboliska kapital han ackumulerat.

(Bourdieu, 2000, s. 252-253)

Citatet ovan tydliggör konsekkreringsprocessen såsom Bourdieu beskriver den. Konstnären konsekkreras genom publicering och dyl., någonting som förstärks av hur mycket symboliskt kapital som utgivaren av produkten redan besitter. I den litterära världen så handlar det om förlagens symboliska kapital, som då bidrar till konsekkrationskraft.

Yvonne Lindqvist skriver om konsekkrationsöversättning i Det globala översättningsfältet och den svenska översättningsmarknaden. Hon menar här att genom att en bok översätts till ett dominerande språk, dvs. ett språkområde som dominerar översättningarna och utövar inflytande över andra länder, så kan boken komma att översättas i andra länder. Detta eftersom boken då blir bedömd som ”värdig”, med andra ord har boken konsekkrerats (Lindqvist, 2012, s. 226). Vidare talar Lindqvist även om dubbel konsekkrering. Detta innebär att konsekkreringen måste genomgå flera steg. Att först konsekkreras i ett område leder till konsekkrationen i ett annat område, förslagsvis ett dominerande sådant, för att därefter nå ut till övriga delar av världen som översättningar (Lindqvist, 2012, s. 228).

I mitt arbete använder jag mig av konsekkration för att visa på hur somlig litteratur blir översatt till svenska och sålunda får plats på biblioteken. Ett verks konsekkration blir avgörande i detta avseende och verk som inte konsekkrerats i dominerande länder har en minskad chans att översättas till svenska. Konsekkreringen är med andra ord en av de faktorer som avgör vilken litteratur som finns tillgänglig på svenska bibliotek.

4.4 Habitus

Det begrepp som Bourdieu benämner habitus innebär i en enkel förklaring det som låter människan interagera med den sociala världen. Det fungerar i grunden som ett handlingsmönster där tidigare vanor och erfarenheter påverkar interaktionen med omvärlden (Broady, 1998, s. 13).

Habitus är förmågan att kunna producera praktiker och produkter samtidigt som det också är förmågan att kunna värdera och särskilja mellan praktiker och produkter. Det vill säga att habitus både är det med vilket vi interagerar med världen, det vill säga producerar, likväl som det är smaken, förmågan att kunna värdera sådant som producerats av andra habitus (Bourdieu, 1986, s. 292).

Inom mitt ämne kan teorin om habitus användas för att visa på hur människors tidigare erfarenheter och sociala sammanhang påverkar hur de lånar böcker och mer specifikt vad för typ av böcker de efterfrågar. Besökare som ingått i sociala sammanhang där litteratur från mindre representerade länder varit viktiga, eller som helt enkelt kommer från sådana land, har också då en större tendens att eftersöka sådan litteratur. Böcker värderas olika beroende på människors habitus, vilket leder dem till att efterfråga olika böcker.

I min analys kommer jag främst att använda mig av konsekkrering och habitus för att jämföra mina resultat och för att dra slutsatser. Symboliskt kapital och fältbegreppet kommer främst tjäna till att ge en förklaring av konsekkreringen och konsekkreringsprocessen då dessa tre begrepp är starkt sammanbundna. Konsekkreringen är dock den punkt vilken har starkast inflytande över ämnet då konsekkreringen är nödvändig för att viss litteratur skall erkännas.

Habitus kommer jag använda mig av främst när det gäller användarnas efterfrågan. Detta eftersom habitus representerar det som styr hur vi interagerar med vår omvärld och därmed också vår efterfrågan.

5. Metod

Jag kommer i min uppsats att använda mig av semi-strukturerade, eller halvstrukturerade, intervjuer. Med andra ord en typ av intervju där jag har en intervjumall men kan vid behov ändra frågor, ställa följdfrågor eller undvika att ställa frågor som redan besvarats av tidigare svar. Intervjuerna spelas in och transkriberas därefter ner ordagrant.

Valet av intervju beror huvudsakligen på att det är bibliotekariernas uppfattningar och tolkningar som jag här är ute efter för att kunna få större inblick kring de processer och tankegångar som gäller inköp, förhållandet till efterfrågan och vad som huvudsakligen styr vid inköpsbesluten.

Det skall noteras att majoriteten av de kvalitativa intervjuerna i den här uppsatsen utfördes under våren och sommaren 2013. Jag har i uppsatsen använt mig av viss litteratur som tillkom efter 2013 och detta bör tas i beaktande då man läser uppsatsen. Främst angående den nuvarande bibliotekslagen (SFS 2013:801) som då ännu inte hade trätt i kraft.

I mitt arbete kunde jag valt att istället utföra en enkät. Jag har dock valt bort det alternativet till förmån för den halvstrukturerade intervjun. Anledningen till detta är dels att kunna ställa följdfrågor men också dels för att en enkät inte erbjuder möjlighet att förklara frågorna om så skulle behövas. Hade jag dock valt att fokusera på användarnas användning av icke-anglosaxisk litteratur och deras efterfrågan på litteratur i allmänhet hade troligtvis en enkät fungerat bättre, då det i den typen av undersökning förefaller viktigare att ha ett så brett underlag som möjligt. Detta eftersom personers smak av litteratur och användning av biblioteket kan variera kraftigt från person till person.

Kvale beskriver i Den kvalitativa forskningsintervjun den halvstrukturerade intervjun som innehållande särskilda teman till vilka man har tillhörande frågor. Frågorna är dock inom den halvstrukturerade intervjun inte satta i sten utan form och frågor kan förändras under intervjun för att följa upp svaren (Kvale, 1997, s. 117).

Bryman har en liknande tolkning av den semi-strukturerade intervjun där han menar på att den semi-strukturerade intervjun består av ett frågeschema där frågornas ordningsföljd kan variera och där intervjuaren får möjlighet att ställa ytterligare uppföljningsfrågor om så krävs (Bryman, 2002, s. 127).

Patel och Davidsson talar också om intervjuer och deras grad av standardisering och strukturering. Standardiseringen har att göra med hur frågor ställs, om de är nedtecknade eller spontana och om de har en fast ordning eller varierar. Struktureringen har, menar författarna, att göra med hur öppna man låter svaren på intervjufrågorna vara (Patel och Davidsson, 1991, s. 60-61). Detta medför att, enligt Patel och Davidsson, mina intervjuer har en ganska låg grad av både standardisering och strukturering.

Det är den anpassningsbara kvaliteten hos den halvstrukturerade intervjun som är särskilt lockande som metodval. Förmågan att kunna anpassa sig till situationen och följa upp svar på ett smidigt sätt, liksom förmågan att kunna i viss mån frånga frågornas ordning om situationen så kräver är anledningen till att jag valt just den

halvstrukturerade intervjun. Att kunna bortse från vissa frågor som redan besvarats i tidigare svar, då frågor delvis kan överlappa, är också en viktig aspekt till att jag väljer en halvstrukturerad intervju. Likaså finner jag förmågan att ställa följdfrågor som kan hjälpa till att utveckla svaren nödvändig för att uppnå ett tillfredsställande empiriskt resultat.

Intervjun som arbetssätt används i den här uppsatsen främst i en kvalitativ bemärkelse. Jag är alltså genom min intervju inte ute efter mätbara kvantitativa data utan den typen av svar som är mer utvecklade och kräver tolkning. Inom den kvalitativa forskningen, till skillnad från den kvantitativa, läggs det större vikt på intervjupersonernas egna åsikter och tankesätt. Man eftersträvar inom den kvalitativa intervjun mer detaljerade svar, medan man i en kvantitativ intervju vill ha svar som enklare kan omarbetas till data (Bryman, 2001, s. 300).

Jag har valt mina intervjurespondenter genom att vända mig till bibliotek i min närhet då jag tyvärr inte har möjlighet att förflytta mig alltför långa sträckor. Detta medför att jag huvudsakligen vänt mig till bibliotek i Västra Götaland och norra Halland. Intervjuerna har utan undantag skett på biblioteken, antingen på bibliotekariernas kontor eller ute i bibliotekslokalen.

Intervjun har delats in i fem sektioner, utöver introduktionsfrågorna. Dessa sektioner är Utbud, Efterfrågan, Kriterier för inköp av skönlitteratur, Förfarande vid inköp av skönlitteratur och Bestånd i framtiden. Frågorna under Utbud, Kriterier för inköp och Förfarande vid inköp skall hjälpa mig att få en överblick över bibliotekens möjligheter att köpa in litteratur i svensk översättning. Efterfrågan skall ge mig bibliotekariernas syn på vad som efterfrågas av låntagarna nu och hur bibliotekarierna tror att det kommer att utvecklas. Frågorna under rubriken Kriterier för inköp och Förfarande vid inköp skall förtydliga vilka typer av hinder, om några, som kan finnas för inköp. Slutligen frågar jag om Bestånd i framtiden för att försöka få reda på tankar om hur utbud och efterfrågan kan komma att utvecklas i framtiden (se Bilaga).

I min analys kommer jag huvudsakligen ägna mig åt jämförelser mellan de olika respondenternas svar och den tidigare litteraturen. Dessa jämförelser kommer ske utifrån de frågekategorier jag sammanställt för min intervju. Detta för att få en tydligare bild av vilka svar jag jämför.

Att jämföra skillnader och likheter i de olika respondenternas svar är någonting som tas upp av Alexandersson i *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (1994). I sin beskrivning av den fenomenologiska metodens arbetssätt beskriver han här hur man genom att jämföra utsagor med varandra så framträder likheterna och skillnaderna tydligare. (Alexandersson, 1994)

Jag kommer i utförandet av den här uppsatsen att ta hänsyn till de forskningsetiska regler som beskrivs av Vetenskapsrådet (2002). Alla inblandade kommer att informeras om sin inblandning och i vilket syfte som arbetet skall användas. Likaså kommer intervjupersoner att behandlas med strikt konfidentialitet och med vetskapen om att informationen de delger endast kommer användas i forskningssyftet.

6. Resultat

I det här kapitlet kommer jag att redovisa de resultat som framkommit av de genomförda intervjuerna. Jag har i mitt arbete utfört fyra stycken halvstrukturerade kvalitativa intervjuer angående fem olika ämnen: Utbud, Efterfrågan, Kriterier för inköp, Tillvägagångssätt vid inköp och Framtida utbud. Dessa frågor har ställts till bibliotekarier som varit inköpsansvariga vid biblioteken i fråga.

Metoden med semi-strukturerad intervju har fungerat väl och har producerat ett resultat som besvarar frågeställningarna. I resultaten kan man också se kopplingar till Bourdieu, tydligast syns förhållandet mellan litteraturen och stora kommersiella förlag och de specialiserade mindre förlagen.

Respondent 1 är vuxenbibliotekarie och inköpsansvarig på ett huvudbibliotek i en mellanstor kommun och har arbetat med det i omkring 10 år.

Respondent 2 är ansvarig för den skönlitterära delen av katalogen på sitt bibliotek och sköter både inköp och tillverkande av katalogposter. Biblioteket är ett huvudbibliotek i en större kommun och respondenten har innehaft sin befattning i omkring fyra månader.

Respondent 3 är ansvarig för facklitteraturen på sitt bibliotek men sitter också med i gruppen som ansvarar för beställningen av skönlitteratur. Biblioteket är ett kommunbibliotek i en mindre kommun.

Respondent 4 är den enda bibliotekarien på ett gymnasiebibliotek i en skola för praktiska gymnasieprogram.

6.1 Utbud

Respondent 1 menar att det huvudsakligen är den engelskspråkiga litteraturen som dominerar bibliotekets bestånd vad gäller språkliga spridning. På detta följer en mindre andel tyska och franska samt en liten andel av de nordiska språken.

Vad gäller andra medieformer såsom ljudböcker och e-böcker menar Respondent 1 att just e-böckerna är speciella då biblioteket inte har direkt kontroll över vad som fås in. Detta eftersom man prenumererar på ett utbud från e-boksleverantören och att det då är de som beslutar vad som erbjuds

Respondent 2 menar att man köper det mesta som BTJ:s sambindningslista erbjuder men att utgivningen i sig har en slagsida åt det anglosaxiska hållet. Dock menar man att man även försöker köpa litteratur översatt från andra språk.

Respondent 3 tycker att de har ganska god spridning med tanke på bibliotekets relativt lilla storlek. Man ser dock ändå att det finns regioner och geografiska områden som inte är representerade. Detta menar man beror på att utgivningen generellt har en slagsida åt det anglosaxiska hållet.

I avseende på ljudböcker och e-böcker ser Respondent 3 ett ännu snävare bestånd, även det beroende på ett ännu snävare utbud från förlagens sida. Utgivningen av böcker i andra medieformer är helt enkelt inte tillräckligt stor för att kunna erbjuda något bredare utbud.

Även respondent 4 talar om att utgivningen i gemen har en kraftig slagsida åt det anglosaxiska hållet. Dock menar Respondent 4 också att man inte endast kan gå på det språkliga eftersom många indiska och afrikanska författare skriver på

engelska. Vidare nämns norskan som ett av de vanligare språken att översätta från.

Respondent 4 menar att nobelpristagare påverkar utbudet i allmänhet, att mer litteratur från nobelpristagarens land och språk översätts när nobelpristagaren är aktuell. Även om utbudet även hos Respondent 4 är av anglosaxisk slagsida så gör man där en ansträngning för att köpa böcker från olika kulturområden.

6.2 Efterfrågan

Respondent 1 har uppfattningen att låntagarna är väldigt influerade av media när det gäller vilken typ av litteratur som efterfrågas. Tv, radio och tidningar används för att få kunskap om böcker och skönlitteratur vilka man sedan efterfrågar på biblioteket. Respondenten tror också att vissa låntagare får kunskap om vilka böcker som finns genom bokklubbar, men lånar dessa på biblioteket istället för att beställa från bokklubben.

Respondent 1 menar att efterfrågan inte är direkt beroende av händelser i samhället men att om något blir omtalat i pressen så väcker det intresse. Vid sådana händelser som nobelpriset kan det bli en väldig efterfrågan på litteratur som inte annars efterfrågas i någon större utsträckning.

Vad gäller huruvida originalspråk efterfrågas mer så menar Respondent 1 att det mest är engelskspråkig litteratur som efterfrågas på originalspråk. Dessutom är det huvudsakligen yngre läsare som frågar efter denna litteratur medan äldre läsare håller sig till de svenska översättningarna.

Respondent 2 menar att man får in väldigt många inköpsförslag, men att dessa har en dragning åt litteraturen översatt från den anglosaxiska delen av världen då mycket av det som efterfrågas av låntagarna är populärlitteratur.

Respondent 2 menar att händelser inte påverkar så väldigt mycket utan att det är när en bok blir omtalad i media, i tidningar, tv eller radio, som böcker blir mer efterfrågade. Nobelpriset i litteratur leder exempelvis ofta till ett kraftigt uppsving för den nominerade författarens böcker, någonting som Respondent 2 tycker är roligt då den litteraturen oftast är av en annan sort än populärlitteraturen. Filmer baserade på böcker nämns också som en händelse som ökar efterfrågan, då av boken som filmen är baserad på.

Vad gäller huruvida det finns en förändring över tid så menar Respondent 2 att efterfrågan går i cykler. Alltså att viss litteratur är populär ett tag för att sedan bytas ut mot något annat, men respondenten menar också att det huvudsakligen är intresset för olika genrer som ändras.

Respondent 2 menar att det inte är större efterfrågan på litteratur i originalspråk och nämner att läsare av fantasy gärna vill läsa på originalspråk. Likaså är det många invandrargrupper som vill läsa litteratur på sitt modersmål.

Respondent 3 ser att besökarna i deras bibliotek främst efterfrågar sådan litteratur som syns i media. Då inte i kultursidor och litteraturprogram utan från magasin och tidningar som inte huvudsakligen behandlar litteratur. Då media enligt respondentens uppfattning huvudsakligen företräder den anglosaxiska litteraturen så blir det också så att efterfrågan från låntagarna främst blir på anglosaxisk eller inhemsk litteratur. Ibland, då en bok från ett annat land blir känd eller vinner uppmärksamhet, kan man se en ökning av den litteraturen och litteratur från samma geografiska områden.

Man ser från Respondent 3:s sida inte någon direkt förändring över tid vad gäller efterfrågan. Anledningen till detta tror respondenten är att bokutgivningen från

förlagens sida inte har förändrats nämnvärt över tid. Respondent 3 ser heller inte att efterfrågan är större på litteratur på originalspråk än den är på översatt litteratur.

Respondent 4 har nästan ingen efterfrågan på böcker från sina låntagare utan får själv nå ut till låntagarna genom att rekommendera olika litteratur att läsa inom skolans verksamhet. Man väljer då att försöka rekommendera litteratur från andra kulturområden även om intresset kan skilja sig beroende på elevunderlaget under terminerna.

Vad gäller litteratur på originalspråk så är det någonting som endast mycket sällan efterfrågas enligt Respondent 4. Biblioteket har också inte böcker på andra språk än svenska och engelska utan får hänvisa till kommunbiblioteken.

6.3 Kriterier för inköp

Respondent 1 menar att de inte har några egentliga kriterier när de beställer in litteratur. Däremot fanns det förr regler för att undvika rasistisk eller våldsam litteratur. Nuförtiden har dessa restriktioner tänjts ut något, menar respondenten, och det är sällan de behöver samråda om att avslå en bok på grund av sådana kriterier.

Vid frågan om det är ett viktigt kriterium med ett mångkulturellt utbud svarar Respondent 1 att det är det men att man också måste rätta sig efter kommunen man bor i. Man rättar sig efter befolkningen i kommunen där en mer mångkulturell kommun har ett mer mångkulturellt utbud av skönlitteratur. Skulle någon efterfråga litteratur som inte finns så vänder man sig till internationella biblioteket i Stockholm.

Respondent 2 menar att det är ett visst kvalitetstänkande som styr vid inköpen, även om det även påpekas att det inte är lika mycket som det kanske var förr i tiden. Om en bok exempelvis får väldigt dåliga recensioner så köps den kanske inte in och om någon användare frågar efter boken så får man göra ett ställningstagande till om den skall köpas in då.

Respondent 2 menar att det är viktigt för biblioteket att ha ett mångkulturellt utbud och anser att det blir allt viktigare att visa på att det finns litteratur från andra delar av världen som beskriver en annan vardag och verklighet.

Respondenten tror också att intresset för den icke-anglosaxiska litteraturen ökat lite.

Respondent 3 har inga nedtecknade kriterier att följa men man fokuserar i sitt urval av böcker främst på om boken kommer att lånas ut eller inte. När man sedan väljer boken så är det huvudsakligen efterfrågan och kvalitet som styr besluten.

Man har dock en medvetenhet om att kvalitet är ett luddigt begrepp men anser att man trots allt måste avgöra om en bok är angelägen för ens låntagare. På biblioteket anser respondenten att man har ganska god bild av vad låntagarna söker, vilket hjälper när man beställer böcker då man ibland måste göra en uppskattning av böckerna i förväg då de inte direkt efterfrågats.

Respondenten anser inte att det är av ett egenvärde i sig att ha ett mångkulturellt utbud utan att litteraturen i fråga behöver hålla en egen god kvalitet. Att ta in litteratur endast för att den representerar ett kulturområde är inte tillräckligt.

Respondent 4 har inga kriterier att förhålla sig till vid inköp men anpassar vilka böcker som köps in efter sin låntagargrupp, då exempelvis alltför tjocka böcker

väljs bort. Dock försöker man ändå hålla utbudet brett ur kulturell synvinkel. Respondenten nämner dock att då låntagarna är huvudsakligen av manligt kön så köps en hel del litteratur in som riktas mot tonårspojkar.

6.4 Tillvägagångssätt vid inköp

Vad gäller tillvägagångssättet för inköp av litteratur så berättar Respondent 1 att man först och främst använder sig av BTJ på nätet. Där söker man efter ny litteratur beroende på vilket ansvarsområde för inköp man har. Utöver detta så använder man sig också av Adlibris för att få tips om ny litteratur, likaså använder man sig av tidningar för att hänga med i bokvärlden. Om man får inköpsförslag som inte är tillgänglig på BTJ eller Adlibris så beställer man oftast boken direkt från förlaget. BTJ ses som stommen i litteraturinsköpandet men det finns många alternativa vägar för inköpen. Man söker dock inte aktivt litteratur från mindre representerade länder.

Respondent 1 menar att det inte finns några egentliga hinder för inköp av litteratur och begränsas inte av kommunens e-handel om någon efterfrågad bok skulle ligga utanför de källor som är med i e-handeln.

Respondent 2 menar att man huvudsakligen använder sig av sambindningslistorna som BTJ ger ut, mycket beroende på att det följer med ett omdöme om boken. Man har också bevakare för varje område, det är inte endast en person som ansvarar för all skönlitteratur utan olika personer bevakar olika genrer och områden, men att själva beställningen utförs av två personer. Inköpsförslag från användare köper man dock mest in ifrån Adlibris, vilka man menar tar en allt större del av marknaden. Det är huvudsakligen BTJ och Adlibris som man köper in litteratur ifrån.

Vad gäller utbudet av litteratur så menar Respondent 2 att det har kommit många fler små förlag som fått ett respektabelt rykte om gott utbud. Dessa små förlag är mindre inriktade på anglosaxisk litteratur och har istället ett mer nischat utbud, exempelvis mot asiatisk litteratur. Det är dock inte så att man aktivt försöker köpa in skönlitteratur från mindre representerade länder.

Respondent 2 menar att det inte finns några hinder för inköp av litteratur.

I Respondent 3:s bibliotek använder man sig först och främst av BTJ:s sambindningslistor, dels för att man skall beställa därifrån i första hand enligt kommunens inköpsavtal och dels att BTJ har ett brett utbud som täcker det mesta. På biblioteket har man olika ansvarsområden ämnesmässigt vilket gör att många kan lämna in förslag, därefter ser en grupp om tre personer över sambindningshäftet och tar ställning till eventuella inköpsförslag. Vad gäller inköpsförslaget så anser Respondent 3 att det är lite begränsande men samtidigt har man möjlighet att kringgå det om det är någon speciell titel man behöver få tag på.

Man ser utbudet som stort från BTJ då det täcker i stort sett hela utgivningen och ser istället att det är förlagen och utgivningen som styr huruvida utbudet är brett i kulturellt avseende. Storförlagen uppfattas inte som bra på denna bredd, utan detta tillskrivs främst av mindre förlag.

Detta återkommer även under frågan om det finns några hinder för inköpen, då man anser att tillgången på icke-anglosaxisk litteratur är ett problem. Den dåliga tillgången är ibland förvånande då man kan läsa om vissa författare men märker att det finns få eller inga böcker utgivna. Ett annat hinder för att beställa den typen

av litteratur är okunskap. Att man helt enkelt inte har så god koll på vad som finns.

Som andra leverantörer man använder då BTJ inte har tillgång till boken nämns webbokhandlar som Adlibris och Bokus, men ibland beställer man även böcker direkt ifrån förlagen.

Respondent 4 letar och håller sig uppdaterad på litteratur genom att läsa recensioner, se på tv och läser BTJ-listan. Därefter beställs litteratur från BTJ och Adlibris. Vidare tillkommer en del kurslitteratur åt lärarna för deras pedagogiska utbildning som beställs från Adlibris eller Bokus.

Adlibris och BTJ nämns som de två största leverantörerna och det är de Respondent 4 ska beställa ifrån enligt kommunens upphandlingsavtal. Tidigare har man beställt mycket från LäroMedia.

Respondent 4 ser inga hinder för översatt litteratur men spekulerar i hur det skulle vara om man behövde bygga upp ett bestånd av litteratur på originalspråk.

Hindren som då framkommer är dels upphandlingsavtalet som kan försvåra inköpen men även att inköpsställena också måste ha någon slags beskrivning av böckerna på svenska eftersom bibliotekarien som beställer inte kan förväntas kunna alla de som språk som det skall inköpas litteratur av.

6.5 Framtida utbud

Vad gäller det framtida utbudet så anser Respondent 1 att det är en svår fråga att svara på men tänker att det är möjligt att efterfrågan på utomeuropeisk litteratur kan öka i framtiden om det dyker upp någon spännande författare som kanske kan tränga igenom den engelska barriären.

Respondent 2 tror att det kommer bli en ökning av att förlag nischar in sig på smalare litteratur och att dessa förlag kommer att åtföljas av ett rykte om god utgivning.

Respondent 3 ser ganska pessimistiskt på framtiden och tror att likriktningen kommer att öka på grund av konkurrens om läsarna och att förlag har svårt att klara sig. E-boken ses dock med mer positiva ögon som en möjlighet för förlag att enkelt kunna föra ut böcker på marknaden utan att behöva tänka på tryckkostnader. Respondent 3 menar att förlagen i nuläget inte utnyttjar e-boksformen till sin fulla kapacitet men är hoppfull om att det kan ske förbättringar i framtiden.

Vad gäller efterfrågan tror Respondent 3 att den endast kommer att förändras om medierna förändrar sin bevakning, då det är medierna som styr låntagarnas efterfrågan.

Respondent 4 tror att det även i framtiden kommer att finnas en slagsida på litteraturen och att det som kan ändra på det är om förlagen är intresserade av att satsa på litteratur av den typen. Små förlag som kan nischa in sig lyfts fram som en möjlighet för att motverka slagsidan. Även översättare nämns som ett behov för ökad mångkultur inom litteraturen. Respondent 4 tar också upp att stora kulturområden i exempelvis Sydostasien hör man väldigt lite ifrån och där finns ett behov av att få in mer litteratur.

En viss förhoppning hyser även Respondent 4 för att efterfrågan skall öka i och med att andra och tredje generationens invandrare växer upp här och förhoppningsvis intresserar sig för litteratur från sina hemländer. Vidare tror

Respondent 4 att om det inte varit för händelserna i Sydamerika på 60- och 70-talet och den invandring till Sverige som detta innebar så hade vi inte haft lika mycket litteratur av Isabel Allende, Miguel Angel Asturias och Gabriel Garcia Marquez exempelvis.

7. Analys

I analysen kommer jag att jämföra mina respondenters svar, inte endast med varandra utan också med tidigare litteratur och den teori jag valt. Jag kommer här utgå ifrån de fem kategorier jag indelat mina intervjufrågor i för att tydligare kunna sammankoppla analysen med intervjusvaren.

7.1 Utbud av skönlitteratur

Alla respondenterna anger att utbudet på bibliotekens översatta litteratur har en slagsida åt det anglosaxiska hållet. Respondent 2 och 4 menar att detta beror på att utgivningen i sig har en dragning åt det anglosaxiska hållet. Vidare identifierar Respondent 1 tyska, franska och de nordiska språken som de näst i tur största språken. Norskan lyfts även fram av Respondent 4 som ett av de vanligaste språken.

Respondenternas svar på frågorna om utbudet stämmer väl överrens med den tidigare forskning jag tagit del av där det visas att den anglosaxiska litteraturen dominerar översättningsmarknaden. Att de nästkommande språken är tyska och franska visas inte minst av utbudet så som Respondent 1 ser det.

Två av respondenterna talar också om e-böckerna vilkas utbud anses snävt och bortom bibliotekariernas kontroll. Eftersom bibliotekarierna inte har någon möjlighet att påverka utbudet av e-böcker så kan de heller inte påverka huruvida utbudet har en stor kulturell spridning.

Respondent 4 lyfter också fram att nobelpriset och liknande priser inte bara får effekt för den direkta efterfrågan eller på en enskild författares utbud. Här lyfter man istället fram att litteratur från ett visst geografiskt eller kulturellt område kan få ett uppsving i utbud generellt. Om nobelpristagaren är fransman så ökar t.ex. efterfrågan på fransk litteratur i allmänhet.

Om man utgår ifrån Bourdieus (2000, s.252-253) beskrivning av konsekration så innehåller Nobelpriset i sig en hög ansamling symboliskt kapital, i det här fallet prestige, som gör det möjligt för priset att konsekra ett verk genom utdelningen. Nobelpriset blir därför en garant för konsekration. Men enligt respondent 4 bör denna konsekration inte bara gälla författaren i sig utan i viss mån även landet. Detta är en intressant vinkling som innebär att konsekrationen inte nödvändigtvis rör endast den enskilde författaren utan att en ensam författares konsekration och tillförskansande av symboliskt kapital påverkar även andra författares konsekration. Kanske har detta, om det stämmer, sin utgångspunkt i att allmänhetens habitus förändras, inte bara i att öppna deras ögon för att en enskild författare producerar god litteratur utan för att god litteratur i allmänhet produceras i ett land. Det räcker helt enkelt att få upp ögonen för en produktion för att ta till sig hela den geografisk-kulturella sfärens produktion. Om en författare från ett specifikt land kan producera litteratur som är prisvärdig vad är det då som hindrar att det även gäller andra författare från samma land? Den typen av tankegångar kan inspireras i allmänhetens medvetande av den här typen av prisutdelningar och på så vis förändra efterfrågan och slutligen också utbud. Med andra ord kan man säga att ett lands litteraturproduktion i sig konsekreras av prisutdelningen och sålunda leder till en ökad översättning.

7.2 Efterfrågan

Tre av respondenterna nämner en ökning i efterfrågan vid årliga evenemang och prisutdelningar. Nobelpriset är det som tydligast omnämns av respondenterna. Respondent 2 nämner också att efterfrågan på vissa böcker kan öka om de filmatiserats.

Detta är tecken på det som Bourdieu kallar för konsekration. Genom att vinna nobelpriset så konsekreras en bok tack vare prisets influentiella makt inom det litterära fältet och bidrar till att boken översätts och uppmärksammas om den inte tidigare gjort det. Likaså kan man se en filmatisering som någonting prestigefyllt som befäster boken även i andra medier.

Konsekration är en av de faktorer som Yvonne Lindqvist nämner som faktorer som påverkar utgivning av böcker. Hon talar också då om dubbelkonsekration, dvs. att en bok måste översättas och sålunda etableras i ett dominerande land innan det kan översättas till mindre språk. Ofta sker denna konsekration också genom att boken tilldelas prestigefyllda litterära priser i ett dominerande land (Lindqvist, 2011, s. 57).

Nobelpriset är ett prestigefyllt pris och en konsekration genom Nobelpriset kan sålunda leda till att litteraturen i fråga översätts till många olika språk, i synnerhet svenska.

Konsekrationen kan också kopplas till Bourdieus teorier om symboliskt kapital, där en prestigefylld översättning eller pris genererar symboliskt kapital för författaren. Det symboliska kapitalet som författaren, och kanske i viss mån förlaget, ackumulerar känns igen av de styrande inom det litterära fältet även i utlandet. Detta leder då till en översättning för där det finns ett symboliskt kapital kan man även generera monetära tillgångar, vilket torde vara den drivande faktorn för kommersiella förlag.

Tre av respondenterna talar om att användarna ofta efterfrågar sådant som de fått kontakt med, och känner till via medierna. Böcker som uppmärksammas i media efterfrågas ofta och det är den huvudsakliga källan till kunskap om litteratur för låntagarna. Respondent 3 menar ytterligare att det inte huvudsakligen är litteraturtidskrifter och dylik media utan mer populärkulturella medier där det som uppmärksammas huvudsakligen är anglosaxiskt eller inhemskt.

Detta svar är en tydlig indikation på vilken betydelse den mediala uppmärksamheten har för översatt litteratur från mindre språkområden. Att få goda vitsord från kritiker och att ha de ekonomiska förutsättningarna för att marknadsföra sitt förlags litteratur blir således nödvändiga för att öka båda försäljning och utlåning.

De ekonomiska förutsättningarna för att kunna ge ut smalare litteratur är en av de saker som Ingela Engman tar upp som viktiga för utgivningen av mindre litteratur. Förlagens ekonomiska förutsättningar blir alltså en viktig faktor för att kunna publicera litteratur (Engman, 1999, s. 31).

Enligt Respondent 1 så är det främst ungdomar som vill läsa litteratur på originalspråk istället för översatt och att det då huvudsakligen är engelsk litteratur som efterfrågas. Respondent 2 märker däremot inte av att det skulle vara större efterfrågan på originalspråk men ser att invandrargrupper ibland vill läsa på originalspråk, liksom läsare av specifika genrer såsom fantasy. Respondent 3 märker inte alls av att originalspråk efterfrågas mer. Slutligen märker inte Respondent 4 av någon särskild efterfrågan av att läsa litteratur på originalspråk. Respondent 1:s svar ligger i linje med det som Ann Steiner skriver, alltså att engelska förlag utökar försäljningen av böcker på originalspråk även till andra

länder samt att läsarna av litteratur på originalspråk huvudsakligen är ungdomar (Steiner, 2012, s. 31).

7.3 Kriterier för inköp

Tre av respondenternas svar omkring frågan om vad det finns för kriterier visar på att det huvudsakligen är ett visst kvalitetstänkande som är det huvudsakliga kriteriet. Detta kvalitetstänkande verkar dock befatta sig på olika sätt hos de tre respondenterna. Respondent 1 talar om att böcker som kanske har opassande och extremt innehåll inte köps in medan Respondent 2 talar om dåliga recensioner. Respondent 3 nämner också kvalitet och att bibliotekarien måste ta ställning till om boken kommer att lånas eller inte. Detta kan dock röra sig om olika uppfattningar av frågan som ställdes.

Dock kan man också se att böcker som efterfrågas av användarna verkar köpas in utan några större kvalitetskrav. Detta kan tyda på att kvalitetskravet kommer i andra hand och att det är användarnas förfrågningar som väger tyngst.

Att bibliotekarier använder sig ganska lite av inköspolicys framkommer i Emilie Anderssons magisteruppsats (2004). Samma trend kan man se här från respondenterna, då de flesta säger att de inte hade några kriterier eller egentliga policys att förhålla sig till, mer än att försöka hålla ett visst mått av kvalitet på den inköpta litteraturen.

Söderlind och Elf tar upp internationella riktlinjer, som policys, för inköp. Från respondenterna har inte framkommit några anmärkningar om internationella inköspolicys vilket tyder på att dessa inte har stor inverkan på bibliotekariernas inköpsarbete. Detta stämmer väl överrens med den slutsats som Söderlind och Elf framkommer till om att det hos de flesta bibliotekarier endast finns en viss medvetenhet om dessa policys men att de sällan har någon påverkan på det dagliga arbetet (Söderlind & Elf, 2014).

Tre av respondenterna menar att det är viktigt att ha ett mångkulturellt utbud, men Respondent 1 talar också om att man bör anpassa sig till kommunens invånare. Respondent 2 tror dock att intresset för översatt litteratur från icke-anglosaxiska delar av världen har ökat även hos de användare som inte har utländsk bakgrund. Respondent 4 försöker hålla utbudet mångkulturellt men måste också ta hänsyn till sin begränsade låntagargrupp och dess behov.

Respondent 3 menar däremot att mångkultur i sig inte har något egenvärde och att det är böckernas kvalitet som är det viktigare. Böckerna måste alltså hålla en tillräckligt hög litterär standard.

Här kan man fråga sig vad denna kvalitet innebär. Respondent 3 menar också att kvalitet är ett tvetydigt och luddigt begrepp. Vidare bör man fråga sig huruvida kvalitetskraven på anglosaxisk och inhemsk litteratur är desamma som för litteratur från mer ovanliga kulturområden på bokmarknaden.

Kvalitet är också ett kriterium som påvisas i bibliotekslagen och det är därav inte förvånande att det tas upp av respondenterna (Bibliotekslagen, SFS 2013:801). Likaså är det inte förvånande att kvalitetstänkande och bedömningen om vad som är kvalitet förefaller olika hos olika respondenter. Det kvalitetsbegrepp som omnämns i lagen är inte tydligt definierat och lämnar det därför upp till den enskilda bibliotekarien eller biblioteksledningen att bestämma vad som är kvalitet. Bibliotekslagen nämner allsidighet i utbudet men det är inte definierat vad allsidighet innebär. Huruvida det innebär att tillhandahålla både skönlitteratur och

facklitteratur, olika medieformer, olika genrer eller mångfald i ursprung lämnas upp till de enskilda bibliotekarierna.

Det skall noteras att Bibliotekslagen från 2013 inte hade trätt i kraft när jag genomförde majoriteten av intervjuerna ovan. Kvalitetssäkrandet genom lagen blir därför än mindre förvånande eftersom det verkar ha varit i linje med vad bibliotekarierna redan utförde.

Utöver detta kan vi i tidigare litteratur se att efterfrågan också är ett vanligt kriterium för inköp (Söderlind & Elf, 2014). Detta stämmer väl överrens med respondenternas svar som visar på att det som efterfrågas vanligtvis köps in till biblioteken. Som vi tidigare sett så innebär detta dock inga särskilt ökade inköp av den litteratur som den här uppsatsen fokuserar på. Den efterfrågan som finns omfattar i ganska låg utsträckning denna typ av böcker.

7.4 Tillvägagångssätt vid inköp

Alla respondenter nämner BTJ och Adlibris som de huvudsakliga källorna för inköp av böcker, och det är först då böcker inte finns tillgängliga där som man söker sig till andra källor. Respondent 2 säger också att de flesta förfrågningar köps in från Adlibris och att dessa verkar ta en allt större del av marknaden genom att erbjuda tjänster riktade speciellt mot bibliotek. Vid de tillfällen som litteratur inte finns tillgänglig via någon av de stora kanalerna så menar Respondent 1 och 3 att man köper in litteratur direkt från förlagen. Att man vänder sig till BTJ och Adlibris främst nämns av Respondent 3 och 4 vara beroende på kommunens inköpsavtal.

Små förlag som inriktar sig på annat än anglosaxisk litteratur är någonting som blivit vanligare enligt Respondent 2. Dessa mindre förlag nischer in sig på speciell litteratur eller litteratur från specifika områden av världen.

Både det att BTJ och Adlibris huvudsakligen dominerar medan ett stort antal små förlag erbjuder den nischade litteraturen kan ses som en koppling till den situation som litteraturutredningen beskriver. Enligt deras framställning så ser den svenska förlagsmarknaden idag ut som så att det finns ett litet antal stora förlag som huvudsakligen dominerar, kompletterade av ett stort antal små förlag (Litteraturutredningen, 2012, s. 387).

Likaså kan man här dra en parallell till det som Bourdieu skriver om konstproducerande företag på den kommersiella-antikommersiella skalan. Stora företag marknadsför och för ut den breda, kommersiella litteraturen, dvs. det som det finns en stor efterfrågan på. Bredvid dessa finns det då små företag som kan ses företräda litteraturen som sådan, för dess konstnärliga och intellektuella värden snarare än att försöka anpassa sig efter en masspublik (Bourdieu, 2000, s. 216-217).

Respondent 3 påpekar också att BTJ endast är en distributör och att den verkliga makten över utbudet ligger hos förlagen. Att man bör se över utgivningen och förlagens anledningar till att ta in viss litteratur.

Respondent 1 och 4 nämner också att man tar del av media och recensioner för att hålla sig uppdaterad med vad det finns för utbud.

7.5 Framtida utbud

Två av respondenterna håller sig avvaktande till framtiden. Respondent 1 tror att en det kommer vara enskilda författare som kan bli utgivna medan Respondent 2 tror att mängden små förlag med speciella nischer kommer att öka. Föreställningen om enskilda författare stämmer väl överrens med den konsekrationsteori som Yvonne Lindqvist för fram. Alltså att en författare genom konsekration i ett dominerande land också kan konsekreras i andra länder. Förutsättningen är då att en av dessa författare uppnår popularitet och prestige i ett dominant land såsom exempelvis USA, Storbritannien, Frankrike eller Tyskland. Respondent 3 tror däremot att likriktningen kommer att öka men hyser istället förtroende för e-bokens utveckling. E-bokens möjligheter för enklare distribution hålls fram som en av huvudpunkterna. Dock framhålls det att e-boken i nuläget inte utnyttjar sin fulla potential. I nuläget förefaller det som att, utifrån respondenternas svar, biblioteket inte har någon kontroll över e-boksutbudet. Detta påverkar naturligtvis bibliotekets förmåga att hålla ett brett och geografiskt kulturellt utbud bland e-böckerna. Respondent 4 tror att utbudet kommer att fortsätta ha slagsida men ser även en viss ljusning i dagens invandring där man hoppas att andra eller tredje generationens invandrare skall ha ett intresse för litteratur från sina föräldrars eller far- och morföräldrars hemländer.

8. Diskussion och slutsats

8.1 Bibliotekets möjligheter att köpa in skönlitteratur

Utifrån respondenternas svar om utbud kan man förstå att själva utbudet som de får ta del av inbegriper i stort sett hela den svenska utgivningen av skönlitteratur. Problemet verkar, enligt respondenterna själva, ligga i översättningen och litteraturutgivningen men kanske även i låntagarnas efterfrågan.

Som litteraturen visar så är majoriteten av all importerad litteratur av anglosaxiskt ursprung (Steiner, 2012). Även bibliotekarierna verkar medvetna om att en sådan vinkling av det översatta litteraturutbudet förekommer. Om man utgår ifrån andra svar som respondenterna givit så kan man även dra slutsatsen att denna ensidighet i utgivningen till viss del beror på att låntagarna inte efterfrågar icke-anglosaxisk litteratur i samma utsträckning. Eftersom biblioteken förefaller anpassa sig efter låntagarna och deras efterfrågan så påverkar det också bibliotekets utbud.

Man kan också se det hela utifrån det Bourdieu skriver om två typer av konstproduktion: att det delvis finns förlag som satsar på säkra kort och profiler och delvis förlag som satsar på okända talanger i hopp om en vinst på längre sikt (Bourdieu, 2000, s. 216-217). Om man utgår ifrån detta kan man anta att det är den inhemska och anglosaxiska litteraturen som är den säkra garanten för snabb profit, då detta är väl beprövad litteratur som man vet ger direkt försäljning. Problemet är att om man inte tar risker och satsar på ny litteratur kommer utbudet inte att förändras i någon större utsträckning. Den populära icke-anglosaxiska litteraturen kommer fortsätta att produceras och varken utbud eller efterfrågan kommer förändras.

I kontrast till detta finns förlagen som satsar på litteratur med en snävare läskrets. Utifrån svaren från respondenterna förefaller det främst röra sig om små specialiserade förlag inriktade på att översätta litteratur från de mindre representerade kulturområdena. Denna litteratur kommer att påverka sina läsare att efterfråga en annan typ av litteratur. För att nå utanför den snävare läskretsen och nå den bredare allmänheten måste den dock konsekreras, dvs. erkännas av aktörer på fältet med ett starkt symboliskt kapital. Utan denna typ av konsekring som påverkar efterfrågan kommer inte de stora förlagen att förändra sitt utbud. Först när litteraturen erkänts och accepterats av allmänheten går den från att vara en långsiktig och osäker investering till att vara en garant för snabb profit.

Sammanfattningsvis så kan man utifrån intervju svaren och tidigare litteratur att det inte finns några hinder för biblioteken att köpa in den litteratur som står till buds. Biblioteken är fria från att få sina inköp reglerade och detaljstyrda och det är ofta upp till det inköpande biblioteket att avgöra vad den vill ha i sitt bestånd. Vidare kan man se att biblioteken i mycket anpassar sig efter sina låntagare, i synnerhet mindre bibliotek med en snävare krets av låntagare. Man håller koll på bestånd och ser vilka böcker som lånas. Dessutom nämner de flesta bibliotek att alla rekommendationer köps in, så länge litteraturen håller kvalitet och har ett innehåll som inte är alltför fränstötande.

Resultatet av detta blir att det inte finns några hinder att köpa in litteratur men då utgivning och utbud påverkas av efterfrågan så blir också den allmänna

efterfrågan på icke-anglosaxisk litteratur i samhället en faktor som påverkar möjligheten för inköp av icke-anglosaxisk litteratur.

8.2 Efterfrågan från användarna på översatt litteratur

Samtliga respondenter är överens om att den huvudsakliga faktorn bakom efterfrågan är medial påverkan. Tv, tidningar och liknande media har ett inflytande över användarnas efterfrågan av litteratur. Genom media får användaren en uppfattning om vad som finns och vad som är god eller intressant litteratur. Därav är det troligt att efterfrågan på den icke-anglosaxiska litteraturen i svensk översättning skulle öka med en tydligare och mer omfattande exponering i media.

Om man anknyter det här till Bourdieus teorier om symboliskt kapital och konsekration så är medias inverkan på efterfrågan tydlig. För att konsekreras så krävs det ett erkännande från en aktör på det litterära fältet. Denna aktör måste också besitta ett stort symboliskt kapital. De aktörer inom media som kan bidra till konsekrationen består just av kritiker och recensenter. Dessa har under sin verksamhetstid ansamlat symboliskt kapital, erkännande, vilket bidrar till att deras åsikter om vad som är god litteratur tillförs en viss vikt i samhället (Bourdieu, 1986, s. 148-151).

Likaså kan man se till Bourdieus teori om habitus. Habitus är det som strukturerar och värderar det som personen i fråga uppfattar i form av exempelvis produkter såsom litteratur. Samtidigt är habitus både något som bestämmer en persons smak men samtidigt i förändring av det som uppfattas (Bourdieu, 1986, s.292-294). Habitus, och därav en persons smak, kan alltså påverkas genom media eller andra yttringar och erfarenheter.

Även om media kan uppmärksamma den icke-anglosaxiska litteratur som finns i större utsträckning så är i slutändan även media beroende av det redan existerande utbudet. Eftersom det är översatt litteratur som avses måste litteraturen ha översatts och därmed utgivits för att kunna uppmärksammas av kritiker och recensenter. Även om recensenten kan läsa litteraturen på dess originalspråk så kommer det bara vara en del av befolkningen som behärskar språket i fråga och boken kan således inte nå ut till de stora massorna.

Då media såväl som låntagare och bibliotek måste förhålla sig till ett givet utbud förefaller det inte som om utbudet kan genomgå någon påverkan alls. Om media är beroende av ett givet utbud så är det med detta de kan påverka läsarna. Om läsarnas efterfrågan på litteratur påverkas av media så är det då också det givna utbudet som kommer efterfrågas eftersom utbudet i sig påverkas av läsarnas efterfrågan. Det hela bildar en synbarligen sluten cirkel.

Så enkelt är det dock inte. Flera respondenter påpekar att det finns översatt icke-anglosaxisk litteratur i Sverige men att den är underrepresenterad i media. Det är alltså inte hela det givna utbudet som exponeras i media och således finns det utrymme för förändring. Exponeringen behöver alltså förskjutas för att förändra utbudet. Om den litteratur som exponeras i media förändras bör det också ha en påverkan på efterfrågan och slutligen en påverkan på utbudet.

För att genomföra en sådan förändring krävs det dock en förändring av urval hos recensenter och kritiker, de som besitter symboliskt kapital och har möjlighet att konsekra litteratur. Litteraturen som inte tidigare exponerats måste alltså uppmärksammas i recensenternas ögon. Detta kan ske genom konsekring från andra källor eller konsekring i andra länder.

Nobelpriset är ett tydligt exempel på konsekring från andra källor som uppmärksammas i respondenternas svar. När en litterär personlighet tilldelas nobelpriset så blir dennes produktion framlyft som ett lysande exempel på litteratur. Verket konsekreras och den stora mediala uppmärksamheten kring nobelpriset leder till en ökad efterfrågan hos allmänheten.

Konsekring kan också ske utomlands, såsom Yvonne Lindqvist påvisar (2012). Översättning till ett dominerande språkområde konsekrerar litteraturen och uppmärksammar den för lokala utgivare och recensenter. För den litteratur som skall översättas till svenska från andra språkområden så är detta en av viktigaste punkterna. Sammantaget kan man se det som en kedja av ständig konsekration. Ett verk måste bli erkänt i sitt eget land för att därefter erkännas i dominerande språkområden för att slutligen nå andra mindre språkområden där de återigen måste konsekreras för att kunna uppmärksammas av media i en sådan utsträckning att allmänhetens efterfrågan påverkas.

Slutligen kan man utläsa från respondenternas svar att efterfrågan av översatt litteratur i sig inte är stor. Intrycket från intervjuerna är att användarna påverkas främst av recensioner och liknande som påverkar deras efterfrågan i olika riktningar, vilket också stöds av teorin. Detta gör att deras efterfrågan även är beroende på andra faktorer än bibliotekets arbete.

Om man följer teorin så kretsar efterfrågan främst omkring konsekration och habitusbegreppet. Efterfrågan baseras på användares tidigare upplevelser och tillägnad litteratur och andra medier. Litteraturen behöver dock vara konsekrerad för att kunna uppmärksammas i media och därav påverka låntagarnas habitus. Efterfrågan blir därför beroende av recensenterna och andra kraftfulla aktörer inom det litterära fältet och på den litteratur som dessa väljer att föra fram.

8.3 Vad styr bibliotekets beslut och hur påverkar det utbudet?

Utifrån intervjusvaren kan man dra slutsatsen att de viktigaste kriterierna för bibliotekarier då de väljer litteratur är kvalitet och efterfrågan. Samtliga bibliotekarier nämner att man har något slags kvalitetskriterier men också att man i de flesta fall köper in böcker som efterfrågas av låntagarna. Även den litteratur som efterfrågas ställs inför bibliotekariernas kvalitetskriterier men såvida inte innehållet bedöms som stötande så köps boken in.

Respondenternas svar angående hinder för litteraturinköp är också av intresse. Majoriteten av respondenterna ser inga hinder för inköp. Endast en av respondenterna tar upp frågan om upphandling som en anledning till att främst beställa från BTJ. Trots detta förefaller det inte vara några problem att få tag i böcker som inte finns på BTJ.

Exakt hur utbudet påverkas av dessa två faktorer är svårt att avgöra. Kvalitet är ett oklart begrepp och kan därför variera starkt från bibliotek till bibliotek och mellan

olika bibliotekarier. Att köpa in litteratur som efterfrågas direkt kan vara ett sätt att försöka kringgå det urval som medvetet eller omedvetet sker när en bibliotekarie väljer vad som köps in. Litteraturen som köps in via en direkt efterfrågan är anpassad efter användarunderlaget då efterfrågan kommer från användare.

Sammanfattningsvis kan sägas att det inte verkar som om någonting styr bibliotekets beslut om inköp mer än bibliotekarierna och användarna. Som vi läst ovan så är utbudet, åtminstone till viss del, anpassat efter låntagarna. Det man kan utläsa ur detta är kanske att bibliotekarierna dels känner att biblioteket skall vara till för låntagarna och därför reflektera deras efterfrågan. Likaså kan det säkerligen vara så att bibliotekarien vill försöka förhålla sig objektiv till inköpen och därför anpassar utbudet efter vad låntagarna vill ha snarare än vad denne själv vill läsa.

8.4 Reflektion

Syftet med uppsatsen var att undersöka bibliotekens intresse och möjligheter för inköp av icke-anglosaxisk skönlitteratur i svensk översättning. För detta har valet av metod i form av semi-strukturerade intervjuer varit väl anpassat och har bidraget till att få fram bibliotekariernas syn på dessa möjligheter samtidigt som även de enskilda bibliotekariernas syn på problematiken blir tydlig.

Teoretiskt har uppsatsen använt sig av Pierre Bourdieus teorier, främst angående symboliskt kapital och konsekvrering. Dessa teorier har inte bidraget till ett direkt uppfyllande av syftet utan har istället bidragit till att förklara den problematik som lyfts fram av respondenternas svar. I detta avseende har teorin fungerat väl som en förklaringsmodell för forandet av efterfrågan och utbud.

8.5 Vidare forskning

Den här uppsatsen är endast en liten och mycket koncentrerad kvalitativ studie av den översatta litteraturens plats på biblioteken. Sålunda ger den endast en fingervisning av de problem som den litterära ensidigheten kan utgöra. För att utöka förståelsen av de problem som belyses bör det dels göras fler kvantitativa studier, både statistiska undersökningar om bestånd och beståndsutveckling men även kvalitativa studier av användarnas efterfrågan. Dessa kan bidra till ett djupare underlag för än vidare studier och ge en bättre kartläggning av användarnas efterfrågan och det som styr och påverkar dessa. En sak som den här uppsatsen inte tar upp är frågor om hur budget, litteraturexponering, utrymme och kunskap om utländska författare påverkar inköpet av översatt litteratur från icke-anglosaxiska kulturområden. Alla dessa ämnen förtjänar att undersökas djupare än vad den här uppsatsen har gått för att skapa en tydlig bild av inköpspåverkan.

Käll- och litteraturförteckning

Opublicerade källor

Intervju Respondent 1. Transkriberad 2013-05-12

Intervju Respondent 2. Transkriberad 2013-05-28

Intervju Respondent 3. Transkriberad 2013-07-17

Intervju Respondent 4. Transkriberad 2016-06-15

Publicerade källor

Alexandersson, Mikael (1994) Den fenomenografiska forskningsansatsens fokus. I Starrin, Gunnar och Svensson, Per-Gunnar (red.) *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund. Studentlitteratur.

Andersson, Emilie (2005). *Barnbibliotekariers inköp av ungdomsböcker*. Magisteruppsats. Institutionen Biblioteks- och Informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås.

Bourdieu, Pierre (2000). *Konstens regler: Det litterära fältets uppkomst och struktur*. Höör: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.

Bourdieu, Pierre (1986). *Kultursociologiska texter*. Stockholm: Salamander.

Broady, Donald (1998). *Kulturens fält – en antologi*. Göteborg: Daidalos

Bryman, Alan (2002) *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1 uppl. Malmö: Liber.

Engman, Ingela (1999). *Var är all världens litteratur? En undersökning om skönlitteratur för vuxna i svensk översättning från Asien, Afrika och Latinamerika*. Stockholm: Statens kulturråd.

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Kulturrådet (2016) Litteraturstöd.
<http://www.kulturradet.se/sv/bidrag/litteratur/Litteraturstod/> [Hämtad 2016-09-26]

Kungliga biblioteket (2014). *I nationalbiografen redovisad utgivning (monografier)*. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Lindqvist, Yvonne (2011). Är du fri att läsa vad du vill, lille vän? *Karavan*. Nr. 3, 2011; Föreningen Karavan.

Lindqvist, Yvonne (2011). *Ett globalt perspektiv på nutida svenska översättningskultur – System- och fältteori i praktiken i Litteratur i gränzonen: Transnationella litteraturer i översättning ur ett nordiskt perspektiv*. Falun: Högskolan Dalarna.

- Lindqvist, Yvonne (2012) Det globala översättningsfältet och den svenska översättningsmarknaden. I *Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi*. (SOU 2012:10). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Litteraturutredningen (2012). *Läsandets kultur – slutbetänkande av Litteraturutredningen*. (SOU 2012:65). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Patel, Runa och Davidsson Bo (1991). *Forskningsmetodikens grunder – att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Persson, Eva (2009). *Skönlitteratur som Kulturell bro: om utländsk skönlitteraturs tillgänglighet på svenska*. Magisteruppsats, Institutionen Biblioteks- och Informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås.
- SFS 2013:801. *Bibliotekslag*. Stockholm: Kulturdepartementet
- Steiner Ann (2012) Läsarnas marknad, marknadens läsare: Reflektioner över litteraturens materiella villkor. I *Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi*. (SOU 2012:10). Stockholm: Kulturdepartementet.
- Söderlind, Åsa och Elf, Gullvor (2014) *Vi arbetar i medborgarnas tjänst – En kartläggning av mediestrategiskt arbete på bibliotek utifrån normerande dokument*. Stockholm: Svensk biblioteksförning.
- UNESCO (2016) *UNESCO Index Translationum Top 50 Original languages* <http://www.unesco.org/xtrans/bsstatexp.aspx?crit1L=3&nTyp=min&topN=50> [Hämtad 2016-08-22]
- UNESCO (2016) *UNESCO Index Translationum Top 50 Target languages* <http://www.unesco.org/xtrans/bsstatexp.aspx?crit1L=4&nTyp=min&topN=50> [Hämtad 2016-08-22]
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilaga 1. Intervjufrågor

Introduktion

Vad heter du?

Vad är din befattning vid biblioteket?

Hur länge har du innehaft den befattningen?

Vad är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?

Vad har du för utbildning?

Utbud

Hur ser utbudet av skönlitteratur översatt till svenska i bokform ut avseende geografisk och språklig spridning?

Ser det likadant ut vad gäller ljudböcker, digitala böcker och liknande mediaformer?

Efterfrågan

Hur ser efterfrågan från låntagarna ut av utländsk skönlitteratur översatt till svenska ut?

Märker ni av om händelser påverkar efterfrågan? På vilket sätt?

Har du märkt om efterfrågan förändrats över tid?

Är efterfrågan av litteratur på originalspråk större än den är av litteratur översatt till svenska?

Kriterier för inköp av skönlitteratur

Har ni några kriterier vid inköp av skönlitteratur? Vilka?

Är det ett viktigt kriterium att ha ett mångkulturellt utbud?

Finns det andra, viktigare kriterier?

Förfarandet vid inköp av skönlitteratur

Hur går ni praktiskt tillväga när ni beställer skönlitteratur?

Hur ser utbudet ut vid beställning av skönlitteratur?

Finns flera leverantörer?

Söker ni aktivt skönlitteratur från mindre representerade länder?

Finns det några hinder för att beställa översatt skönlitteratur? I så fall vilka?

Bestånd i framtiden

Hur tror du utbud av utländsk skönlitteratur översatt till svenska i bokform kommer att se ut, avseende geografisk och språklig spridning?

Kommer utbudet att se likadant ut vad gäller ljudböcker, digitala böcker och liknande medier?

Tror du att efterfrågan från låntagarna på skönlitteratur från andra länder översatt till svenska kommer att ändras? Varför? Hur?